

Смоляров Андрій Сергійович

аспірант,

Західноукраїнський національний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-484-2-44>

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Інститут місцевого самоврядування як система повинна реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, існуючі виклики і тенденції. Таке реагування і трансформування діяльності у відповідності до вимог оточення уможливило децентралізація. На це вказує зарубіжний досвід, у відповідності до якого «виділяють п'ять основних характеристик, що притаманні децентралізації в європейських країнах: демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії; максимально ефективно вирішення місцевих проблем; свобода через місцеву та регіональну автономію; забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності; економічна конкуренція між місцевим та регіональним рівнями» [1].

«Що стосується трьох ключових речей, які вдалося реалізувати в межах реформи місцевого самоврядування: Найперше – це справді формування нової територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування, коли у нас відбулося укрупнення та створення об'єднаних територіальних громад; друге – наділення нової територіальної основи абсолютно новими повноваженнями щодо органів самоврядування, більшість із яких сконцентровані саме на мешканцях цих громад; і третє – збільшення відповідного фінансового ресурсу, якого раніше органи місцевого самоврядування не мали. Статистика свідчить про те, що відбувається активне накопичення фінансових ресурсів та зростання місцевих бюджетів» [2].

Переваги децентралізації виявляються у тому, що вона:

– дозволяє більш чутливо реагувати на вимоги суспільства, задовольняти його потреби й інтереси територіальної громади;

– спрямована на більшу відкритість, прозорість, підзвітність і відповідальність роботи органів місцевого самоврядування і залучення до процесу місцевого управління громадськості;

– завдяки наявності «власної податкової бази спонукає регіональну і місцеву владу вживати заходів для її розширення, тобто заохочувати розвиток регіональних і місцевих економік» [1];

– передбачає використання територіальними громадами фінансових, кадрових та інших ресурсів для досягнення чітких, актуальних цілей і реалізації важливих функцій.

Так, «в умовах війни значна частина громад здійснює переорієнтацію на першочергові проблеми – розміщення переселенців, релокація бізнесу, допомога добровольчим формуванням територіальних громад та територіальній обороні, розбудова сховищ тощо. Часто місцеві громади демонструють найкращі практики та успіхи, гідні національного поширення. Все це стало можливим завдяки тому, що реформа децентралізації стимулює громади до самостійних проєктів, планування власного розвитку. Громади навчаються нести відповідальність за стан справ на місцевому рівні, відбувається впровадження європейської субсидіарної системи управління» [3].

У вересні-жовтні 2024 року було проведене всеукраїнське соціологічне дослідження «Багаторівневе врядування в Україні в умовах широкомасштабного російського вторгнення» [4], за результатами якого як зазначив «Даніель Попеску, голова Департаменту промоції місцевої демократії, секретаріат Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, я привезу до Страсбурга три набори цифр. Перший – про високий показник підтримки децентралізації. В Україні люди схвалюють реформу і ми продовжимо юридично та інституційно сприяти її реалізації. Другий – це висока оцінка результатів роботи місцевої влади. Цей показник у більшості країн корелює з рівнем довіри до влади. Третій – достатньо низький відсоток тих громадян, які вважають, що мають вплив на прийняття рішень. Це не унікально для України. Це загальноєвропейська тенденція» [4].

Приміром, щодо показника підтримки децентралізації в нашій державі, то за інформацією джерела [4], сьогодні рівень позитивних

оцінок діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування є досить високим і перевищує рівень негативних оцінок. 40% респондентів добре оцінюють діяльність свого міського/селищного/сільського голови (23% – погано); 34% задоволені діяльністю місцевої ради (22% – ні); 55% поставили добру оцінку старості (20% – погано). При цьому позитивно оцінили діяльність обласних рад лише 28%, районних – 25%, начальників військових адміністрацій – 25%. У 17% випадків ці органи отримали погані відгуки» [4].

У контексті подальшого розвитку процесу децентралізації, зазначимо, що на «задоволення невідкладних і середньострокових потреб країни у сферах, у яких Рада Європи має досвід, спрямований План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова»» [5].

У рамках цього документу [5] важливий наголос ставиться на демократію через:

– зміцнення демократичного управління (наприклад, «підтримувати децентралізацію влади та забезпечення інклюзивного формування політики із залученням усіх заінтересованих сторін, зважаючи на Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади, надання послуг, відбудову та відновлення» [5]);

– посилення демократичної участі (приміром, «підвищувати спроможність фахівців у галузі освіти забезпечувати безпечні та гнучкі умови навчання, що сприяють діалогу, інклюзивності та оперативному реагуванню на потреби громади» [5]);

— культуру, природу й спадщину (до прикладу, «сприяти інтеграції спадщини в процеси відбудови та розвитку, щоб задовольнити потреби населення після війни й надати Україні необхідну допомогу, використовуючи всі можливості, що передбачені конвенціями Ради Європи та нормативно-правовими й технічними базами в галузі культури, творчості й культурної спадщини» [5]).

Отже, децентралізація повинна бути тим інструментом перебудови органів місцевого самоврядування, який повинен зазнавати організаційного й функціонального вдосконалення.

Список використаної літератури:

1. Зарубіжний досвід публічного управління на місцевому рівні. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/365008/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%207.pptx.pdf
2. "Децентралізація — це про три речі: повноваження, ресурси та відповідальність" – Безгін. URL: <https://ukr.radio/news.html?newsID=107029>
3. Децентралізація як базовий підхід до ефективної відбудови України. URL: <https://ard-ukraine.org.ua/articles/decentralizaciya-yak-bazoviy-pidhid-do-efektivnoyi-vidbudovi-ukrayini>
4. Підтримка населенням децентралізації залишається на рівні 77% – дані всеукраїнського соціологічного дослідження 19.11.2024 (Джерело: Програма Ради Європи “Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні”). URL: <https://decentralization.ua/news/18928>
5. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>